EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2024 07 04
COM(2024) 268 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

Aštuonioliktoji metinė 2023 m. Sąjungos paramos, teikiamos pagal 2006 m. vasario 27 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 389/2006, nustatantį finansinės paramos priemonę Kipro turkų bendruomenės ekonominei plėtrai skatinti, ataskaita

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

Aštuonioliktoji metinė 2023 m. Sąjungos paramos, teikiamos pagal 2006 m. vasario 27 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 389/2006, nustatantį finansinės paramos priemonę Kipro turkų bendruomenės ekonominei plėtrai skatinti, ataskaita

1. ĮVADAS

Tarybos reglamentas (EB) Nr. 389/2006[1] (toliau – Pagalbos reglamentas) yra paramos Kipro turkų bendruomenei pagrindas ir pagal jį būtina kasmet teikti ataskaitas Europos Parlamentui ir Tarybai.

2. PARAMOS PROGRAMAVIMAS

Nuo 2006 m. iki 2023 m. pabaigos veiksmams pagal Pagalbos reglamentą buvo numatyta skirti 688 mln. EUR. 2023 m. spalio mėn. 2023 m. metinei veiksmų programai skirta suma siekė 31,7 mln. EUR[2]. 2021–2027 m. daugiametėje finansinėje programoje pateikta daugiametė šios programos perspektyva ir numatytas stabilus metinis finansavimas. Vis dėlto paramos programa, kurios tikslas – atitinkamai pasirengti visapusiškam *acquis* taikymui Kipro Respublikos teritorijos dalyse, kurių Kipro Respublikos Vyriausybė veiksmingai nekontroliuoja, ir jam palengvinti išsprendus Kipro problemą, yra išimtinai laikino pobūdžio. Pagalbos reglamentu ir Tarybos reglamentu 2020/2093[3], kuriuo nustatoma daugiametė finansinė programa, sudaromos sąlygos suvienijimo atveju atlikti peržiūrą.

3. ĮGYVENDINIMO PRIEMONĖS

Programa įgyvendinama tose Kipro Respublikos teritorijose, kurių Kipro Respublikos Vyriausybė veiksmingai nekontroliuoja (vyriausybės nekontroliuojamos teritorijos) ir kuriose *acquis* taikymas laikinai sustabdytas remiantis Stojimo sutarties 10 protokolu. Parama įgyvendinama taikant tiesioginį ir netiesioginį valdymą.

Komisija veikia išskirtinėmis politinėmis, teisinėmis ir diplomatinėmis sąlygomis. Skiriant tokią paramą nesiekiama šiose teritorijos dalyse pripažinti kitą valdžios instituciją nei Kipro Respublikos Vyriausybė. Kad programa būtų įgyvendinama laikantis patikimo finansų valdymo principų, reikalingos *ad hoc* priemonės. Dėl ES finansuojamų pagalbos programų paprastai su paramą gaunančios šalies vyriausybe sudaromi susitarimai, kuriais nustatoma paramos vystymuisi teisinė sistema. Dėl paramos Kipro turkų bendruomenei tokie susitarimai negali būti sudaromi. Viena iš Komisijos atsakomybės sričių yra būdingos rizikos valdymas ir mažinimas. Tarp priimtų priemonių yra aktyvi sutarčių stebėsena ir paramos teikimas gavėjams, peržiūrėtos mokėjimo sąlygos, taip pat atsargus požiūris į naudojimąsi bankų

[1] 2006 m. vasario 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 389/2006, nustatantis finansinės paramos priemonę Kipro turkų bendruomenės ekonominei plėtrai skatinti, ir iš dalies keičiantis Reglamentą (EB) Nr. 2667/2000 dėl Europos rekonstrukcijos agentūros (OL L 65, 2006 3 7, p. 5).

[2] 2023 m. rugsėjo 12 d. Komisijos įgyvendinimo sprendimas, kuriuo priimama 2023 m. Kipro turkų bendruomenės veiksmų programa (C(2023) 5848).

[3] 2020 m. gruodžio 17 d. Tarybos reglamentas (ES, Euratomas) 2020/2093, kuriuo nustatoma 2021–2027 m. daugiametė finansinė programa (OL L 433I, 2020 12 22, p. 11).

garantijomis. Didelę paramos dalį sudaro parama dotacijomis, dėl to reikalingas daug išteklių reikalaujantis valdymas.

Tam, kad būtų užtikrintas poveikis, Kipro turkų bendruomenė turi visapusiškai dalyvauti rengiantis įgyvendinti *acquis*, atsižvelgiant į jos taikymo sustabdymo panaikinimą pagal 10 protokolą, kai tik Kipro problema bus visiškai išspręsta.

Programos grupė vykdo veiklą per ES programos rėmimo biurą vyriausybės Nikosijoje nekontroliuojamose teritorijos dalyse. Komisijos atstovybė Kipre taip pat rengia susitikimus, seminarus ir spaudos konferencijas, bendrauja su Kipro visuomene visoje saloje, be kita ko, informuoja apie pagalbos programą. Be to, ES informacijos centras, finansuojamas pagal pagalbos programą, vykdo įvairius komunikacijos ir matomumo didinimo veiksmus, teikia informaciją apie ES politikos priemones, prioritetus ir veiksmus, kuriais remiama Kipro turkų bendruomenė, taip pat propaguoja Europos kultūrą.

4. ĮGYVENDINIMAS ATASKAITINIU LAIKOTARPIU

4.1. Bendra apžvalga

Komisija ir toliau įgyvendina Pagalbos reglamentą siekdama pagrindinio tikslo – remti Kipro susivienijimą. Suradus viską apimantį Kipro problemos sprendimą, Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu, vieningai spręs dėl reikiamų šio reglamento adaptacijų.

2023 m. veiksmais buvo tęsiami keli nusistovėję ir sėkmingi projektai, pavyzdžiui, ES stipendijų programos ir pasitikėjimo stiprinimo priemonės, skirtos tiek Kultūros paveldo apsaugos techniniam komitetui, tiek Be žinios dingusių asmenų paieškos komitetui remti. Toliau buvo taikoma speciali abiejų bendruomenių techninių komitetų iniciatyvų finansavimo priemonė.

Vienas esminių programos bruožų tebėra parama dotacijomis. Didesnė parama buvo teikiama susivienijimui besirengiantiems pagrindiniams ekonomikos sektoriams, vykdant projektus, skirtus privačiajam sektoriui ir kaimo plėtrai. Buvo toliau dedamos pastangos siekiant apčiuopiamų rezultatų gyvūnų ligų naikinimo ir maisto saugos srityse.

Komisija toliau dėjo pastangas, kad padėtų Kipro turkų bendruomenei laikytis standartų, nustatytų dviejų priemonių rinkinyje, kurį Komisija priėmė 2021 m. ir kuriuo į saugomų kilmės vietos nuorodų (SKVN) registrą įtraukiamas pavadinimas „Χαλλούμι“ („Halloumi“) / „Hellim“ bei nustatomos šio produkto vežimo per Žaliąją liniją sąlygos. Šiuo tikslu ūkininkams, maisto tvarkymo subjektams ir vietos įstaigoms, atsakingoms už kontrolę visoje maisto gamybos grandinėje, buvo teikiama speciali finansinė parama ir dalyko ekspertų pagalba. Komisija taip pat toliau šaukė neoficialios darbo grupės dėl sūrio „Halloumi“ / „Hellim“ susitikimus, kuriuose dalyvavo abiejų Kipro bendruomenių suinteresuotieji subjektai.

Vis dar labai trūksta paramos gavėjų pajėgumų, reikalingų siekiant veiksmingai įgyvendinti *acquis*, kai tik Kipro problema bus visapusiškai išspręsta. Tačiau Kipro turkų bendruomenė ir toliau darė didelę pažangą įvairiose srityse, pvz., aplinkos apsaugos, sveikatos ir maisto saugos srityse, ir dabar geriau suvokia sunkumus.

Metų pabaigoje pagal pagalbos programą buvo sudarytos ir vykdomos 138 sutartys.

4.2. Pažanga siekiant konkrečių tikslų

Bendrasis šios pagalbos programos tikslas – palengvinti Kipro susivienijimą skatinant Kipro turkų bendruomenės ekonominę plėtrą, visų pirma ekonominę salos integraciją, abiejų bendruomenių tarpusavio ryšių bei ryšių su ES gerinimą ir pasirengimą taikyti *acquis*.

Siekiant kiekvieno Pagalbos reglamente nurodyto tikslo, 2023 m. vykdyta toliau aprašyta veikla.

4.2.1. 1 tikslas. Infrastruktūros vystymas ir restruktūrizavimas

Remiantis Jungtinių Tautų vystymosi programa (UNDP), buvo toliau įgyvendinama Vietos infrastruktūros priemonė pagal šiuo metu su Komisija pasirašytus susitarimus dėl įnašų, kurių bendra vertė – 33,2 mln. EUR. Šia priemone padedama parengti ir įgyvendinti atitinkamas investicijas į vietos infrastruktūrą. 2023 m. užbaigti trys infrastruktūros projektai, t. y. Kormakičio bendradarbiavimo centro statyba, Morfu nuotekų valymo įrenginio išplėtimas ir Kuklijos šlapynių rekultivavimas. Buvo vykdoma dar 15 projektų, įskaitant išankstinę galimybių studiją dėl abiejų bendruomenių saulės elektrinės įrengimo.

2021 m. liepos mėn. pradėti Famagustos kanalizacijos tinklo taisymo ir statybos darbai buvo užbaigti 2023 m. Iš viso pakeista 45 km kanalizacijos tinklo, ištaisyta daug pradinio projekto trūkumų ir pagerinta sistemos kokybė bei veikimas.

Struktūrinės problemos, susijusios su sąvartyno eksploatavimu Kipro turkų bendruomenėje, tęsėsi ir 2023 m. Nuo tada, kai jis buvo perduotas 2022 m., paramos gavėjas nepatobulino įrenginio veikimo ir valdymo ir toliau taikė prastą atliekų šalinimo praktiką. Dėl to neišvengiamai labai pablogėjo padėtis ir nuvertėjo investicijos. Nedalyvaujant Komisijai, paramos gavėjas paskelbė du konkursus, kad būtų sudaryta nauja rangos sutartis dėl sąvartyno eksploatavimo. Tačiau jie abu buvo atšaukti, todėl tolesnis atliekų sektoriaus valdymas bendruomenėje tapo neaiškus. Komisija tebėra įsipareigojusi padėti paramos gavėjui ištaisyti padėtį, jei bus priimti atitinkami strateginiai sprendimai dėl jo valdymo.

Pagal ES finansuojamą integruotą kietųjų atliekų tvarkymo planą 2023 m. baigtos teikti dotacijos, kuriomis aštuonioms vietos bendruomenėms buvo padedama pagerinti atliekų tvarkymo infrastruktūrą.

Vietos techniniai pajėgumai stebėti aplinkos kokybę toliau buvo gerinami vykdant specialią pajėgumų stiprinimo veiklą, pavyzdžiui, rengiant vietos išmetamųjų oro teršalų apskaitą. ES finansuojamo oro kokybės stebėsenos tinklo teikiama informacija šiuo metu naudojama taršos lygiui įvertinti ir konkretiems jo mažinimo veiksmams parengti.

Telekomunikacijų sektoriuje, įgyvendinant ES finansuojamą projektą, 2023 m. baigta kurti nauja transliavimo infrastruktūra. Pagal šį projektą Kipro turkų bendruomenė iš 700 MHz dažnių juostos pašalino visas analoginės televizijos transliacijas. Tai leido netrukdomai paskirti 700 MHz dažnių juostą 5G judriojo ryšio paslaugoms ir prisidėjo prie didesnio Kipro turkų bendruomenės skaitmenizavimo.

4.2.2. 2 tikslas. Socialinės ir ekonominės plėtros skatinimas

Įgyvendindama pagalbos programą, Komisija toliau skatino ekonominę integraciją ir plėtrą, teikdama pagalbos paketus Kipro turkų bendruomenės mažosioms ir vidutinėms įmonėms, siekdama didinti konkurencingumą ir inovacijas. Iki 2023 m. pabaigos beveik 100 įmonių baigė įgyvendinti 4,6 mln. EUR vertės daugiametes dotacijas, todėl buvo sukurta daugiau kaip 200 naujų darbo vietų, įdiegti ES kokybės

standartai ir remiama skaitmeninė transformacija. ES programoje „Verslo kūrimas“ dalyvavo daugiau kaip 1 150 verslininkų, kurie įsteigė 36 naujas įmones. Pradėjo veikti ES inkubatorius „Hive“, suteikiantis galimybę startuoliams gauti specialiai pritaikytą paramą.

Ekonominės konvergencijos srityje buvo tęsiamas bendradarbiavimas su Pasaulio banku makroekonominės stebėsenos, statistikos, prekybos palengvinimo ir verslo aplinkos gerinimo supaprastinant procedūras srityse. 2023 m. buvo užbaigtas pirmasis išsamus namų ūkių biudžeto tyrimas, kuriame daugiausia dėmesio skirta skurdo stebėsenai, ir jo rezultatai buvo plačiai aptarti. Padaryta pažanga šalinant su reguliavimo reikalavimais susijusius sunkumus ir kliūtis, susijusias su Kipro turkų banko sąskaitų atidarymu vyriausybės kontroliuojamose srityse esančiuose bankuose ir sudarant sąlygas mokėjimams už prekybą per Žaliąją liniją.

Pažanga padaryta ir produktų saugos srityje. 2022 m. kovo mėn. pradėtas techninės pagalbos projektas dėl rinkos priežiūros, kurio tikslas – įdiegti naują ir patobulinti esamą metrologijos, standartizavimo, akreditavimo ir atitikties vertinimo praktiką, buvo tęsiamas ir 2023 m. Glaudžiai bendradarbiaujant su privačiuoju sektoriumi, projektas padeda gerinti Kipro turkų bendruomenės verslo aplinką ir užtikrinti, kad vietoje pagamintos prekės atitiktų ES standartus.

Komisija toliau teikė ilgalaikę paramą Kipro turkų bendruomenei, siekdama padėti jai laikytis ES maisto saugos ir gyvūnų sveikatos bei gyvūnų ligų prevencijos, nustatymo ir likvidavimo standartų. Ūkininkams ir ūkininkų organizacijoms buvo teikiamos ūkių konsultavimo paslaugos, todėl buvo sukurta daugiau kaip 100 vietos techninių konsultantų grupė ir aktyvus suinteresuotųjų subjektų, norinčių gilinti žinias ir tobulinti praktiką, tinklas. 2022–2023 m. 109 ūkininkai baigė vieną ar daugiau žemės ūkio profesinio rengimo ir mokymo kursų, iš viso išduoti 247 mokymo pažymėjimai. Be to, 2023 m. iš viso 53 ūkininkams, kooperatyvams ir maisto tvarkymo subjektams paskirstyta 3,5 mln. EUR dotacijų ir taip padidintas jų efektyvumas ir našumas.

Toliau buvo vykdoma pagrindinė maisto saugos ir pasirengimo krizėms veikla, turinti įtakos prekybai per Žaliąją liniją ir SKVN „Halloumi“ / „Hellim“ schemai. Todėl 2023 m. kovo mėn. pirmasis Kipro turkų bendruomenėje pagamintas sūris „Halloumi“ / „Hellim“ buvo sertifikuotas kaip atitinkantis SKVN reikalavimus. Iki 2023 m. pabaigos pagal SKVN schemą buvo atitinkamai sertifikuoti ir patvirtinti trys sūrio „Halloumi“ / „Hellim“ gamintojai ir 15 Kipro turkų bendruomenės ūkių. Komisijos neoficiali darbo grupė dėl sūrio „Halloumi“ / „Hellim“ 2023 m. surengė keturis susitikimus dėl SKVN schemos įgyvendinimo.

2023 m. buvo tęsiami didelio masto gyvūnų tyrimai ir mėginių ėmimas dėl prioritetinių ligų, įskaitant bruceliozę, tuberkuliozę ir snukio ir nagų ligą. Šiuo tikslu Komisija teikė laboratorinių tyrimų paslaugas, tiekė veterinarinius reikmenis ir teikė paslaugas. Įgyvendinant išsamias pagalbos programos priemones, bruceliozės paplitimas toliau mažėjo ir 2023 m. pabaigoje sumažėjo iki 0,3 proc. Tuberkuliozė bei snukio ir nagų liga jau išnaikintos.

ES finansuojama parama taip pat prisidėta prie tolesnės pažangos įtraukiant privačius veterinarijos gydytojus, kad jie įgyvendintų maisto saugos ir veterinarinės kontrolės priemones.

Komisija toliau teikė paramą švietimo srityje, daugiausia dėmesio skirdama profesiniam rengimui ir mokymui, mokymuisi visą gyvenimą ir mokytojų profesiniam tobulėjimui. Iki 2023 m. buvo parengti 20 profesijų mokymo programų rinkiniai ir 330

mokytojų buvo išmokyti dirbti pagal naująsias mokymo programas. Siekiant pagerinti visų Kipro turkų bendruomenės pedagoginių darbuotojų įgūdžius ir žinias, iš viso surengti 103 mokymai ir parengta beveik 200 modulių.

Įgyvendinant techninės pagalbos projektą su Danijos statistikos tarnyba, toliau buvo gerinami veiklos rezultatai ir duomenų šaltinių valdymas. Šį projektą papildė tikslinė parama, kuri buvo teikiama pagal Komisijos techninės pagalbos ir informacijos mainų programos (TAIEX) priemonę ir per Pasaulio banką. Visi šie veiksmai priklauso išsamiai ES strategijai, kuria siekiama pagerinti statistinių duomenų teikimą Kipro turkų bendruomenėje, siekiant palengvinti susivienijimą.

4.2.3. 3 tikslas. Susitaikymo skatinimas, pasitikėjimo stiprinimo priemonės ir parama pilietinei visuomenei

Be žinios dingusių asmenų paieškos komitetas, kuriam parama pagal pagalbos programą teikiama remiantis susitarimu dėl įnašo su JT vystymosi programos atstovais, tęsė darbą vietoje ir laboratorijose. Iki 2023 m. pabaigos iš visų 2 002 be žinios dingusių asmenų komitetas ekshumavo 1 186 asmenų palaikus, iš kurių 1 044 asmenų palaikai buvo genetiškai identifikuoti ir grąžinti jų šeimoms.

2023 m. pasirašytas naujas susitarimas dėl 2,6 mln. EUR įnašo komiteto veiklai 2024 m. finansuoti. Iš viso 2006–2023 m. Be žinios dingusių asmenų paieškos komiteto veiklai remti ES skyrė 38,5 mln. EUR, t. y. 80 proc. visų komitetui per šį laikotarpį skirtų lėšų.

Svarbus pagalbos programos komponentas siekiant susitaikymo ir pasitikėjimo stiprinimo ir toliau buvo kultūros paveldo apsauga, vykdoma glaudžiai bendradarbiaujant su abiejų bendruomenių Kultūros paveldo apsaugos techniniu komitetu. 2006–2023 m. kultūros paveldo programai iš viso skirtas maždaug 27,5 mln. EUR ES finansavimas. Tai leido išsaugoti, struktūriškai remti, fiziškai apsaugoti arba atkurti 142 kultūros paveldo vietoves visoje saloje.

2023 m. abiejų bendruomenių techniniams komitetams taikomai paramos priemonei buvo skirtas naujas 2 mln. EUR ES įnašas. Ši parama įgyvendinama pagal UNDP. Nuo 2019 m. pagal paramos priemonę finansuota maždaug 20 techninių komitetų projektų – nuo galimybių ir mokslinių tyrimų studijų iki praktinių seminarų ir parodų.

Jungtiniams pasaulio koledžams sėkmingai įgyvendinus bandomąją abiejų bendruomenių stipendijų programą, 46 abiejų bendruomenių moksleiviai 2020–2023 m. įvairiose šalyse galėjo dalyvauti tarptautinio bakalaureato diplomo programoje. Kiti Jungtinių pasaulio koledžų veiksmai apima įvairių bendruomenių jaunimo dalyvavimo skatinimo veiklą ir trumpus kursus, kuriais siekiama suteikti jaunimui daugiau galimybių imtis teigiamų pokyčių savo visuomenėje.

Parama pilietinei visuomenei buvo teikiama ir 2023 m. Projektas „Pilietinė erdvė“, pagal kurį teikiama techninė pagalba pilietinės visuomenės organizacijoms, toliau padėjo stiprinti pilietinės visuomenės organizacijų pajėgumus ir skatinti pilietinės visuomenės vystymuisi palankią aplinką, taip pat skatinti tinklaveiką ir bendrus veiksmus su Kipro graikų ir kitomis pilietinės visuomenės organizacijomis.

2022 m. paskelbus kvietimą teikti pasiūlymus pagal programą „Veikli Kipro pilietinė visuomenė VIII“, skirta 17 dotacijų, kurių bendra finansinių asignavimų suma siekė 2,5 mln. EUR. Daugiausia dėmesio skiriant abiejų bendruomenių mokslinių tyrimų veiklai, abiejų bendruomenių pasitikėjimo stiprinimo veiksmams ir Kipro turkų bendruomenės pilietinės visuomenės stiprinimui, 2023 m. prasidėjo visapusiško

projektų įgyvendinimo etapas, todėl pilietinė visuomenė galėjo imtis svarbiausių propagavimo veiksmų ir skatinti pilietinį aktyvumą.

Žmogaus teisių platformos asociacija toliau sėkmingai teikė ES finansuojamą tiesioginę dotaciją ir 2023 m. gavo papildomą finansavimą. Daugiausia dėmesio skirta kovai su prekyba žmonėmis, pabėgėlių teisėms, LGBTIQ+ asmenų teisėms, atitinkamam suinteresuotųjų subjektų dalyvavimui, tinkamoms kalinimo sąlygoms ir laisvei nebūti kankinamam. Platforma dalyvavo nagrinėjant pirmąją prekybos žmonėmis bylą Kipro turkų bendruomenės „teismuose“, kuri baigėsi apkaltinamuoju nuosprendžiu. Ji taip pat teikė paramą žmogaus teisių pažeidimų aukoms ir stiprino pilietinės visuomenės gebėjimus teisių klausimais apskritai.

4.2.4. 4 tikslas. Kipro turkų bendruomenės priartinimas prie Sąjungos

Nuo 2022 m. Komisija bendradarbiauja su Gėtės institutu, kad įgyvendintų ES stipendijų programą. 2023–2024 mokslo metais Kipro turkų studentams buvo skirtos 129 stipendijos studijuoti ES šalių universitetuose, o nuo 2023 m. pabaigos du Kipro turkai, gavę ES stipendijas, buvo priimti į Europos koledžą.

Nuo 2007 m. stipendijas gavo daugiau kaip 2 150 studentų, programa apėmė daugiau kaip 100 universitetų 23 ES šalyse. Šiomis stipendijomis remiami studentai, studijuojantys pirmame bakalauro studijų kurse, magistrantūros ar doktorantūros programų studentai, taip pat tyrėjai ir specialistai, siekiantys toliau vystyti savo kalbinius ir profesinius įgūdžius kitose ES šalyse. Komisija kartu su Gėtės institutu taip pat sukūrė skaitmeninę platformą „Alumni Connect Digital“, kad stipendijas gavę absolventai galėtų užmegzti ryšius.

ES informacijos centrą valdo ES programos rėmimo biuro kartu su Komisijos atstovybe Kipre. 2023 m. jis pasiekė aukštą ES matomumo lygį vykdydamas veiklą tiek internete, tiek ne internete. 2023 m. ES informacinis centras įgyvendino daugiau kaip 500 komunikacijos ir matomumo didinimo veiksmų, apimančių tokias su ES susijusias temas kaip neįgaliųjų teisės, saviraiškos laisvė, prekyba per Žaliąją liniją ir Europos žaliasis kursas. Iš viso surengta 30 renginių, kuriuose dalyvavo daugiau kaip 20 000 dalyvių, o tai rodo, kad politikoje daugiau dėmesio skiriama didesniam paramos gavėjų skaičiui skirtiems matomumo didinimo ir komunikacijos renginiams. Per šį laikotarpį Komisija parengė 20 leidinių, 75 infografikus ir 15 audiovizualinių produktų.

4.2.5. 5–6 tikslai. Kipro turkų bendruomenės rengimas priimti ir įgyvendinti acquis

Pagalbos reglamento 5 ir 6 tikslams įgyvendinti naudojama TAIEX priemonė. Ji padeda Kipro turkų bendruomenei pasirengti įgyvendinti *acquis* atsižvelgiant į jos taikymo sustabdymo panaikinimą, kai tik Kipro problema bus visapusiškai išspręsta.

TAIEX priemonė tebėra svarbi siekiant pagalbos programos tikslų. 2023 m. pagal šią priemonę buvo toliau teikiama parama visose 12-oje *acquis* teminių sričių, derinant renginius internetu ir vietoje. Surengta apie 150 TAIEX renginių, panašiai kaip ir praėjusiais metais. Be to, buvo sukurta visų teisinių tekstų, parengtų naudojantis TAIEX parama, duomenų bazė ir toliau dedamos pastangos pagerinti vertimo raštu ir žodžiu kokybę Kipro turkų bendruomenėje.

Pagal TAIEX teikiama parama prekybai per Žaliąją liniją (Tarybos reglamentas (EB) Nr. 866/2004) 2023 m. gerokai padidėjo. Komisijos įgalioti nepriklausomi ekspertai reguliariai vykdė šviežių vaisių ir daržovių, bulvių, medaus ir žuvies patikrinimus. Be šešių rūšių perdirbtų negyvūninių maisto produktų, kuriais 2022 m. pirmą kartą leista

prekiauti per Žaliąją liniją, taip pat leista prekiauti su maistu besiliečiančiomis pakavimo medžiagomis ir dviem naujais perdirbtais negyvūniniais maisto produktais, t. y. valgomosiomis alyvuogėmis ir įvairiomis vaisių sultimis. Atlikdami atitinkamas vyriausybės nekontroliuojamose teritorijose esančių objektų atitikties patikras, TAIEX ekspertai užtikrino, kad būtų laikomas ES lygmenį atitinkančių standartų ir užtikrinta atitinkama kokybė.

Siekdama dar labiau palengvinti prekybą per Žaliąją liniją, 2023 m. lapkričio mėn. Komisija sukūrė vieno langelio principu veikiančią ES sistemą, kuri teikia žinių, paramos ir tinklaveikos galimybių įmonėms ir prekiautojams, besidomintiems prekyba per Žaliąją liniją arba dalyvaujantiems joje.

4.3. Finansinis vykdymas (sutartys ir mokėjimai)

4.3.1. Sutarčių sudarymas

2023 m. Komisijos prisiimtų teisinių įsipareigojimų vertė siekė 36,9 mln. EUR.

4.3.2. Mokėjimai

2023 m. mokėjimai iš viso sudarė 37,3 mln. EUR (2022 m. – 40,6 mln. EUR).

4.4. Stebėsena

Komisija yra tiesiogiai atsakinga už daugumos projektų įgyvendinimą (tiesioginis valdymas). Komisijos tarnybos vykdo labai aukšto lygio stebėseną nuolat palaikydamos ryšį su rangovais, organizuodamos patikras vietoje, susitikimus vietoje ir iniciatyvinių komitetų posėdžius. Paramos dotacijomis grupė toliau teikė techninę pagalbą Komisijai ir padėjo stebėti dotacijų sutarčių įgyvendinimą, kartu padėdama dotacijų gavėjams taikyti ES dotacijų sutarčių įgyvendinimo, be kita ko, antrinių viešųjų pirkimų, taisykles.

Komisija taip pat įgyvendina kelias sutartis netiesioginio valdymo būdu. Tokie įgyvendinantys subjektai, kaip Jungtinių Tautų vystymosi programa, Pasaulio bankas, Gėtės institutas, Vokietijos tarptautinio bendradarbiavimo agentūra ir Šiaurės Airijos bendradarbiavimo užjūrio šalyse organizacija, teikia ataskaitas Komisijai pagal atitinkamus pagrindų susitarimus. Komisija kasdien atidžiai vykdo šių veiksmų stebėseną.

4.5. Auditas ir kontrolė

2017 m. Vidaus audito tarnybos atlikto paskutinio audito rekomendacijos, susijusios su viešųjų pirkimų vidaus kontrolės tvarka, visiškai įgyvendintos.

4.6. Vertinimas

2022 m. paskelbtas nepriklausomas 2013–2018 m. laikotarpio pagalbos programos vertinimas. Vertinimo rezultatai buvo patenkinami. Atlikus vertinimą padaryta išvada, kad programa tebėra aktuali ir kad jos poveikis iš esmės buvo teigiamas. Jame patvirtinta Europos pridėtinė vertė ir pripažinta, kad programa padėjo išsaugoti suvienijimo perspektyvą. Taip pat pabrėžtas bendras programos nuoseklumas ir efektyvumas. Be to, vertinime pažymėta, kad vien pagalbos programa negali suvienyti Kipro; už tai tebėra atsakingos dvi Kipro bendruomenės.

4.7. Informavimas, viešinimas ir matomumas

2023 m. iš viso imtasi 505 matomumo ir komunikacijos veiksmų, skirtų ES darbui pristatyti. Komisija taip pat išleido brošiūrą apie privačiojo sektoriaus plėtrą.

4.8. Konsultacijos su Kipro Respublikos Vyriausybe

Buvo rengiami reguliarūs susitikimai su Kipro Respublikos Vyriausybės atstovais. Komisija toliau tikisi Vyriausybės bendradarbiavimo, kad būtų galima patvirtinti nuosavybės teises ir palengvinti abiejų bendruomenių techninių komitetų darbą. Komisija reguliariai susitinka su Kipro Respublikos užsienio reikalų ministerijos ir nuolatinės atstovybės ES atstovais.

5. IŠVADOS

Vykdydama veiklą pagal Pagalbos reglamento tikslus, Komisija toliau teikia pagalbą pagal Pagalbos reglamentą, siekdama palengvinti Kipro suvienijimą: tuo tikslu ji skatina Kipro turkų bendruomenės ekonominę plėtrą.

2023 m. teikiant paramą ir toliau daugiausia dėmesio buvo skiriama sritims, kuriose ateityje gali iškilti problemų dėl *acquis* laikymosi, kartu užtikrinant, kad nauji poreikiai būtų tenkinami efektyviai.

Akcentuojant projektų aktualumą, išbaigtumą, atsakomybę ir tvarumą buvo pasiekta teigiamų rezultatų ir jais bus vadovaujamasi būsimose diskusijose dėl programavimo. Be to, vykdant strateginius veiksmus bus toliau dedamos pastangos siekiant didesnio ir ilgalaikio poveikio prioritetinėse srityse.

Komisija yra pasiruošusi prireikus skirti išteklių, be kita ko, pagal pagalbos programą, suvienijimo deryboms remti, padedant Jungtinėms Tautoms.